

Schelmse woorden uit mijn jeugd

Eigenlijk zou in de titel moeten staan 'Sjéllemse woorden', want het officiële woord Schelm kenden we in onze jeugdtijd (jaren '40/'50 vorige eeuw) nauwelijks; het werd alleen maar gebruikt bij de adressering op brieven. De Schelm is een kleine buurtschap, behorend tot het Brabantse dorp

Neerkant en dicht tegen de Limburgse grens en het Limburgse dorp Meijel aan gelegen. Ons gezin woonde er; wij spraken eigenlijk alleen maar Sjéllems.

Het dorp Neerkant behoort tot de gemeente Deurne. Sommige schrijvers die zich met de geschiedenis van de gemeente Deurne hebben beziggehouden, noemen de Schelm een gehucht; misschien was het dat ook wel; de plaats/het dorp Neerkant bestaat officieel immers pas sinds circa 1885-1890, toen Neerkant een zelfstandige parochie werd en een kerk kreeg, er een eigen lagere school kwam en geleidelijk aan ook winkels, café's etc. Tot dan toe was er nog geen dorpskom. Nevenstaand detail uit een topografische kaart van 1900 laat de kerk zien en de nog maar heel beperkte bebouwing. Het gebied Neerkant bestond tot dan toe eigenlijk uit een aantal gehuchten: de Moosdijk, de Schelm, de Schans, de Heitrak. De bewoners van de Moosdijk en de Schelm en de Schans waren georiënteerd op het nabij gelegen Meijel en gingen daar naar de kerk en naar de school. De bewoners van de Heitrak en omgeving gingen naar het voor hen dichtbij gelegen Liessel naar kerk en school. Ik noem de Schelm, zeker in de tijd vanaf begin 1800, mede gezien het zeer beperkte aantal huizen en dus ook bewoners, in plaats van een gehucht daarom liever een buurtschap. Dit is voor mij ook een passender maar ook vriendelijker woord.

De dagelijkse spreektaal van de bewoners van dit zuidelijke deel van het dorp Neerkant, en dus ook van de bewoners van de Schelm, komt op heel veel punten overeen met de Meijelse spreektaal, en is ook verwant aan het Limburgse dialect, maar heeft ook wel eigen woorden. Tot het zuidelijke deel van het dorp Neerkant behoort ook de buurtschap Schans (de Sjans), alsook zeker een deel van de buurtschap Moosdijk (de Mozzik). Eveneens behoort de bebouwde kom van ons dorp, waar de kerk staat en de school, en waar de winkels en café's zijn, en waar natuurlijk ook woonhuizen staan, tot het zuidelijk deel; dit deel van Neerkant noemden wij 't dèùrep'. Ik weet niet zeker of de spreektaal van de Mozzik en van 't dèùrep helemaal vergelijkbaar is met die van de Schelm en de Schans.

De spreektaal in het noordelijke gedeelte van Neerkant en dus het gebied de Heitrak en de Kleine Heitrak heeft wat meer verwantschap met de Liesselse taal. In de Schelm spreekt men van Lisjel en van Hétjrik, en op de Heitrak spreekt men van Heitrik en Lijssel.

De naam Schelm wordt aan het einde van dit geschrift wat verder beschreven en uitgelegd. Eerst gaat het over de taal, en dan in het bijzonder de taal uit mijn jeugdjaren. De bewoners van deze agrarische buurtschap spraken onder elkaar eigenlijk alleen maar Schelms; men kwam overdag immers nauwelijks verder dan het eigen huis of het land dat men moest bewerken, en dus bijna alleen maar in contact met buurtgenoten en nauwelijks met 'vreemden'. Nederlands zag en las men in de krant (de gazet) en hoorde men alleen maar op de radio en in de kerk tijdens de preek van de pastoor, of sprak men thuis bij het bidden van de Engel des Heren vóór de middagmaaltijd (bijna altijd warme maaltijd) of 's-avonds bij het Rozenhoedje (in het algemeen in de herfst- en wintermaanden). De H. Mis zelf was toen nog helemaal in het latijn. Men zag ook Nederlands op de poststukken die men ontving. De jeugd maakte pas kennis met het Nederlands zodra ze naar school ging, en daar leerde ze de taal spreken en lezen en schrijven, en dat was alleen maar tijdens de schooluren; thuis was het weer gewoon Schelms. Het is heel waarschijnlijk dat het Schelms al meerdere honderden jaren werd gesproken zoals het in mijn jeugdjaren werd gesproken. De bewoners kwamen ook in het verleden immers niet veel verder dan de eigen omgeving.

De volwassenen spraken zo goed mogelijk Nederlands als ze bij de dokter (huisarts) moesten zijn of als die bij hen aan huis kwam; ze spraken ook zo goed mogelijk Nederlands als ze in contact kwamen met bijvoorbeeld de pastoor of met mensen van de gemeente of met een commies van de belastingdienst of met de politie.

In de na-oorlogse tijd en zeker vanaf de vijftiger jaren is het gebruik van het dialect in zijn algemeenheid achteruit gegaan. Met name voor de mensen op het zogenaamde platteland werd de wereld geleidelijk aan groter; men ging verder van huis werken in fabrieken; de kinderen gingen steeds meer naar vervolgonderwijs: MULO, Ambachtsschool, Huishoudschool, Mater Amabilisschool, of een enkeling ging naar de HBS of het Seminarie, en die scholen waren bijna nooit in het eigen dorp; men ging naar het dichtst bijgelegen grotere dorp of naar de stad om een nieuw pak of nieuwe kleren te kopen voor zichzelf of voor de kinderen, of men ging op bedevaart naar O.L.Vrouw in Ommel of O.L.Vrouw in 't Zand in Roermond of naar de H. Gerardus in Wittem. De wereld werd ook groter toen vanaf het midden van de vijftiger jaren de telefoon geleidelijk aan bij meer mensen binnen kwam en nog wat later ook de televisie geleidelijk aan binnen kwam. Dit alles leidde er toe dat men steeds meer het Nederlands hoorde spreken, en dat men zelf ook zo goed mogelijk Nederlands moest spreken om in de winkel of op het werk begrepen te worden.

Ik beperk me verder tot de Schelm, omdat het gezin waartoe ik behoor, er woonde en ik die buurtschap dus uit eigen ervaring ken. Ik ben er geboren en ik woonde er vanaf 1942 tot 1965. Ik vind het niet alleen interessant, maar ook van belang om de Schelmse taal op te schrijven. Die taal behoort tot het culturele erfgoed uit een bepaalde periode van mijn leven en van vele andere mede-Schelmbewoners uit mijn tijd en uit een waarschijnlijk lange tijd eerder en ook later. Opschrijven is bewaren van vele woorden uit een voorbije tijd. De woorden die ik heb opgeschreven en die hierna volgen, zijn niet uitsluitend Schelms en ook niet uitputtend. Het zijn mooie woorden en ze verdienen het om op papier bewaard te blijven als een souvenir uit die voorbije tijden. Ik heb de woorden opgeschreven zoals ik ze me herinner, en ik heb de manier waarop ze werden uitgesproken zo goed mogelijk proberen te benaderen in de gehanteerde schrijfwijze. Vele woorden maken deel uit van de taal die in een groot deel van Meijel en de nagenoeg aangrenzende buurtschap de Schans en deels ook wel op de Moosdijk en in 't dèùrep (de bebouwde kom) werd gesproken, maar dat doet niets af aan het Schelmse woordgebruik.

Naast de opgeschreven woorden heb ik ook enkele andere tradities uit mijn tijd opgeschreven. Ook zij verdienen het om in de herinnering te blijven als cultureel erfgoed.

Aan het einde van de woordenlijst en de beschrijving van enkele tradities volgt nog een verdere beschrijving van de aardrijkskundige ligging van De Schelm en de aangrenzende buurtschappen, zoals die er ongeveer uitzag rond 1830 toen de eerste kadastrale kaarten zijn gemaakt. Eveneens is daar een verklaring opgenomen van de betekenis van de naam De Schelm.

Schelmse woorden

Aarig	Aardig, leuk, maar ook: vreemd, apart, eigenaardig
Aauw doos	Een oud mens, meestal voor een vrouw
Aauw fiep	Kletsmajoor
Afkaalve	Nadat het kalf geboren is, komt de nageboorte (naogebort) nog uit het achtereinde van de koe; deze actie van de koe die soms wel langer dan een dag kon duren, werd aangeduid met het woord afkaalven. Daarmee was de geboorte-actie voltooid.
Anrije	per fiets of auto vertrekken
Anwerk	In de tijd dat de boeren het koren of de haver nog zelf maaiden met een door het paard getrokken maaimachine, moest het koren of de haver op de kop van het perceel en ook aan de achterkant en over de volle diepte van het perceel een stukje worden weggemaaid om zodoende een vrije werkbaan te krijgen voor paard en maaimachine. Het was in het algemeen een strook van circa 3 meter. Dit wegmaaien gebeurde handmatig met de korte zeeg (zeis) en werd anwerk genoemd. Het anwerk moest eveneens gemaakt worden toen het maaien voortaan gebeurde met tractor en maaimachine en wat later met de combine.
Appelkits	Klokhuis van de appel
Babbeltje	Snoepje
Bagge	a. De bevallingsactie van een zeug, dus het biggen als zodanig b. Meervoud van bag = pasgeboren en jonge big
Baggefamilie	In het algemeen werden de pasgeboren biggen bij een leeftijd van circa 6 weken verkocht aan andere boeren of aan varkensbedrijven. Het was daarbij niet ongebruikelijk dat de biggen vaak naar dezelfde koper gingen. Daardoor ontstond een zekere kennisrelatie met die koper, en dat noemde men dan wel baggefamilie (biggenfamilie).
Bagge snije	Mannelijke biggen castreren waarom? door Tinuske van de Steen op de Moosdijk ofwel Mozzik
Bakkes	Mond, meestal in de zin van grote mond: hou nou 's je bakkes
Balkenbréj	Een oud gerecht dat vooral in het najaar en in de winter werd gegeten. Balkenbrij werd gemaakt van reststukjes vlees van de kop en de organen van een geslacht varken. Deze stukjes vlees werden gekookt in bouillon en met toevoeging van boekweitmeel en enkele kruiden. De balkenbrij werd bijna altijd door de boeren zelf gemaakt, omdat er in de herfst-/winterperiode altijd huisslachtingen plaatsvonden. Om de balkenbrij te kunnen eten werden schijven gebakken in een braadpan met eveneens uit de slacht van het varken afkomstig vet van de reuzel. De balkenbrij werd meestal gegeten op

een snee roggenbrood. Balkenbrij werd ook wel eens aangeduid met het Limburgse woord karboet.

Baskuul	Bascule, een weegschaal die vooral door boeren werd gebruikt om granen en ook andere vruchten van het land te wegen. Daarbij gebruikte men ijzeren gewichtstenen van 1 kg of 5 kg of 10 kg of 25 kg of 50 kg.
Batse	Dikke billen, zowel bij een persoon als bij een beest (koe of varken)
Beentjes	Het aardappelras Bintjes
Beezje	Biezen
Bediene	Het toedienen van het Heilig Oliesel door de pastoor of de kapelaan aan een op sterven liggende zieke persoon. Dat bedienen gebeurde thuis of in het ziekenhuis; bij het bedienen ontving de zieke zo mogelijk ook nog de Heilige Communie en kon hij ook nog biechten. Tegenwoordig heet het toedienen van het H. Oliesel het Sacrament van de Zieken.
Bekant	Bijna
Beneit	Benieuwd
Bér	Uitdrukking: den bér rijen: te keer gaan; vooral gebruikt als kinderen te keer gingen
Bèèrem	Na het maaien van het koren of de haver werden de gebonden gèrven (schoven) eerst voor enkele dagen of een week in een aantal van 4 of 5 stuks rechtop tegen elkaar opgezet, waardoor ze goed konden drogen. Vervolgens werden ze horizontaal opgestapeld in een ronde korenmiot van circa 5 m doorsnee met een vanaf circa 5 m spits toelopende hoogte van in totaal circa 7 à 8 m. Het koren of de haver van de verschillende akkers werd meestal op één akker bij elkaar in mijten gezet (korre-bèèrem of haverbèèrem). Dat was ook het gemakkelijkst voor het dorsen van het koren of de haver; dat gebeurde meestal op de akker. De koren- en/of havermijten werden meestal opgestapeld op een bodem van struik- of boomtakken (sjanse) om ze te beschermen tegen vocht.
Besjieten	Het is voldoende; het is genoeg. Nie besjieten: het is onvoldoende, niet genoeg.
Besjutj	Beschuit
Beslag	Beroerte, verlamming door een herseninfarct
Bèùken	Huilen, schreien
Bévert	Bedevaart
Bewaarsjool	Kleuterschool
Bezetten	Stucadoren (muren en plafonds)
Bieër	Mannelijk, niet gecastreerd varken. Met de zóch (zeug) naar de bieër gaan. In onze omgeving gingen de boeren over het algemeen naar boer Fossens Janssen? op de Mozzik/Moosdijk. Die had een beer en daar werd de zeug dan gedekt.
Blaar	Bladeren van een boom of struik of plant. Enkelvoud van blaar is blà

Blauwwe waage	Als iemand in een zodanige geestelijke gesteldheid kwam te verkeren dat hij moest worden opgenomen in een psychiatrische inrichting, zei men, dat de blauwe wagen uit Vught of Venraij moest komen om betrokkene op te halen.
Blaos	Varkensblaas; de blaos werd ook gebruikt op de foekkespot (rommelpot), waarmee de kinderen met vastenavond langs de deuren gingen en daar een liedje zongen om een traktatie te krijgen.
Blö:jen	Bloeien
Blök	Klompen
Boegentméhl/boekkentméhl	Boekweitmeel
Boerremoes	Boerenkool, zowel de naam van de koolplant als de naam voor de boerenkool-stampot
Boezeroen	Werkhemd
Bóttermèlk	Karnemelk
Bótterflaai	Kruimelvlaai
Brikette	Samengeperst steenkolengruis ter grootte van (in de lengte) een halve baksteen om in de kachel of het fornuis te stoken
Buuk	Buik
Buu:k	Meervoud van het woord boek
Buu:l	
Dagnamen	Zóndich, mòndich, dinzich, woenzich, dónderich, vrijdich, zòtterich
Dempig	Kortademig
Den Aauwen Pieël	Plaatsnaam Helenaveen
Deurens bleijke	Weekblad voor Deurne
Dik	Dikwijls, vaak
Doede/doere ge dè ok	Doe jij dat ook?
Doodsprentje	Bidprentje/gedachtenisprentje over de overledene dat bij een begrafenis wordt uitgedeeld. Destijds werd het prentje opgemaakt door H. Thijssen, koster van de kerk.
Drek	Onkruid
Drollevanger	Plusfourbroek, ook wel pófbóks/pófbroek genaamd. De pófbroek/plusfour-broek werd vooral gedragen als overgang van de korte broek tijdens de lagere-schoolleeftijd naar de lange broek die tegen het begin van de volwassenheid werd aangetrokken.
Dur/durre	Haar (bezittelijk voornaamwoord); voorbeeld: hurre hond; hur kat
Durslag	Vergiet
Dutselig	Wazig persoon, dromerig, niet bij de les zijnde

Eek	Azijn
Elektriesse poal	Circa 10 m lange houten paal in de bermen van de weg voor het bovengrondse electriciteitsnet
Entrint	Ongeveer, bijna
Érpel	Aardappelen
Érpelmeske	Mesje voor het schillen van aardappelen en fruit
Érdskalle	Paardenbloemen
Fernusj	Een hout- of kolengestookt fornuis met een oven voor het bereiden (koken, braden, bakken en stoven) van maaltijden
Fiep	Speen van een babyfles
Fikken	Branden; in brand staan. Maar ook vingers: blijf er met je fikken van af.
Fitte	Plagerig/pesterig bezig zijn
Flaai	Vlaai; korseflaai (kersenvlaai), bótterflaai (kruimelvlaai), proemeflaai (pruimen-vlaai), risjteflaai (rijstevlaai)
Flie:s	Boodschappentas
Foekkespót	Rommelpot met vastenavond; een foekkespot bestond uit een groot groentenblik met daaroverheen gespannen een gedroogde varkensblaas met in het midden een korte rietstengel, waarmee door daarover heen te schuiven met wat vochtige handen en een beetje op en neer te bewegen een geluid werd gemaakt. Kinderen gingen in de vooravond verkleed met een foekkespot langs de deuren en zongen daarbij een liedje met de slotwoorden 'foekkespotterij, foekkespotterij, geef me 'ne cent, dan ga ik voorbij' (=verder).
Freet	Enthousiast
Freubelsjool	Kleuterschool, ook wel genoemd Bewaarschool
Frommelen	Prutsen
Frutj	Fruit: kórse (kersen), proemme (pruimen), pérre (peren), peerze (perzikken)
Gekannen	Gekund (ik heb het gekund)
Geliek	1. Gelijk, effen 2. Alles, allemaal
Gér	Graag
Gérve	Gemaaide koren- en haverschoven
Getikt	Gek; hij is getikt/niet goed wijs
Getrooje	Beledigd; op zijn teentjes getrapt
Geworre	Lòt hem geworre: laat hem zijn gang gaan; laat hem met rust. Soms wordt ook het woord 'gewérre' gebruikt; dit woord heeft dezelfde betekenis.

Goejkammer	De beste kamer in huis; vaak werd daar maar zeer beperkt gebruik van gemaakt
Goe:jvrouw	Verloskundige; vroedvrouw
Graaf	Sloot
Graasj	Garage
Groep	Goot voor gier- en mestopvang en -afvoer aan de achterkant van de vloer in de koeienstal, waarop de koeien staan. Breedte van de groep is circa 50 cm en de diepte eveneens circa 50 cm. Een groep wordt ook wel aangeduid met het woord grup. De boerenmannen deden hun plas ook vaak in de grup.
Groepstal	De groepstal is een type stal voor rundvee, waarbij de dieren de hele winter naast elkaar staan vastgebonden. Achter de koeien loopt een mestgoot (groep), waarin mest en urine van de koeien wordt opgevangen en afgevoerd.
Gruu:n	Knolgroen ofwel knolraap of stoppelknol. Knolgroen werd meestal in augustus na de graanoogst op het gemaaid en gecultiverde veld gezaaid werd en werd vers van oktober tot en met december aan het vee gevoerd. Knolgroen werd ook wel aangeduid met het woord ruubbe. Het oogsten van het gruu:n werd aangeduid met gruu:n plukken of ruubbe plukken/uit de grond trekken.
Haarde weg	Verharde rijweg. De doorgaande weg vanaf Liessel door Neerkant-dorp naar Meijel (de huidige Keulsebaan) noemden wij 'den harde weg' of ook wel 'den steenweg'. Deze weg was tot de jaren <i>(eind jaren 30/ de oorlog)</i> ?? in feite de enige verharde weg in Neerkant. De binnenwegen waren in het algemeen half verhard met steenpuin of met sintels.
Haaren	De zeis aanscherpen. Dit gebeurde op een stevige ijzeren pin met een vierkant bovenzak (een klein aambeeld), die in de grond werd gestoken en waarop de zeis werd gezet. Door vervolgens met de smal toelopende voorkant van een ijzeren hamer op het snijvlak van de zeis te slaan werd dat snijvlak dunner en aldus weer scherp. Het aanscherpen gebeurde ook wel met een ijzeren staaf die langs het snijvlak van de zeis werd gestreken. Die staaf werd ook wel strikkel genoemd.
Haffel/héffelke	Een handvol/een beetje
Hanse	Handschoenen
Harsje	Gebakken dikker stukje spek om bij broodmaaltijd op een snee roggebrood op te eten
Héddegij/hérregij	Heb jij ?
Héksel/hékselle	Haksel/hakselen; dit is het met een machine fijnsnijden van stro
Hendig	Gemakkelijk. Niet de betekenis van handig
Hénnekoj	Kippenhok
Hétjrik	Het gebied De Heitrak, deel uitmakend van het dorp Neerkant
Heusjke	Toilet; wc
Heuve	In de tuin (hõf) werken, in het algemeen de groentetuin

Hòf	Tuin (meestal groentetuin)
Hòchjasse	Kaartspel
Hòje	a. Houdoe = goeie dag zeggen, meestal bij het weggaan. b. Het woord heeft ook de betekenis van hooien, dus het maaien van het hooigras, het drogen van het gras, en het binnenhalen van het gedroogde gras (hooi) op de schelft in de schuur, of ook het opstapelen van het gedroogde gras op ruiters op het hooiland voor verder drogen en om het later in minder drukke tijden op te halen en naar de boerderij te brengen.
Hòmmes	Zondagse Hoogmis om 10 uur
Hoosbéngel	kousenband van elastiek om de kousen op te houden
Hooze	Kousen
Hoort	a. Planken of balkjes in kippenhok waarop de kippen gaan zitten/rusten/de nacht doorbrengen. b. Het is ook het woord in een gezegde: ge kaant de hòrt/hoort op, met de betekenis: ge bekijkt het maar, ik doe het niet of ik doe niet mee. c. Ook de uitdrukking 'de hòrt/hoort op' met de betekenis hij is er van tussen-door.
Hòrtje	Tijdje
Houwe	Slaan
Husj/heuzjer	Huis/huizen
Huukske	Hoekje
Iemmes	Iemand
Inmaake	Groenten of fruit of vlees inwekken
In vurre/in vurrò	Op voorhand/in voorraad
Jan Tod	Een uit het dorp Grashoek bij Helden afkomstige krèmmer (marskramer/koopman), die vooral in het buitengebied van een dorp met een kar langs de huizen ging met allerlei spullen om te verkopen, zoals verschillende soorten stof (bijv. voor overalls), touw, draad
Jujnje	Uien
Kaalve	De bevalling van een koe
Kaamer	Kamers in huis: woonkamer, goejkaamer (beste kamer), sloпкаamer (slaapkamer)
Kattestarte	Grote lisdodde, een plant meestal staande aan de rand van het kanaal of moerasgebied
Kemasse	Grote nogal grove hoge mannenschoenen. Soldatenschoenen
Kémme	Haar (hoar) kammen
Kepót	Kapot, stuk, maar ook dood (een kapotte kip of het kalf is dood)
Keps	platzak; heb geen geld meer

Kerboe:t	Balkenbrij (balkenbrèij)
Kerkgang	Kerkgang is een oude kerkelijke traditie (zie hierna voor betekenis).
Kerkroeës	Pioenroos
Kèrmeneij	Karbonade
Kersjèt	Corset
Ketie:r	Kwartier
Kètjes	Struik van de wilgenkatjes
Kèùke	Boeren tijdens of na het eten
Keursje /koorsje	Korstje
Keuster	Koster in de kerk
Kiejer	Keer; enne kiejer = een keer; twieje kerre = twee keer
Kikfors	Kikker
Kittel	Ketel, kookpan
Klètje	Beetje; in het algemeen gebruikt bij vloeibaar goed
Klènder	Kalender
Klidje	Jurk; ook een kleedje op een tafeltje
Klieër	Kleren
Klieëver	Klaver
Klippel	Kwal; klippel van een vent = kwal van een vent
Kloek	Broedende kip, en ook kip met kuikens
Klot	Harde turf
Kloeëte	Wat ben je aan het doen?
Kloote	Mannelijke teelballen
Kneenj	Konijnen
Knommelen	Prutsen, niet volgens schema aan iets werken
Knotere	Grommen, mopperen
Koaj	Slecht (slechte kwaliteit)
Kluntjesmik	Brood met erin gebakken suiker; suikerbrood
Kò	Kwaad, boos
Koaje/koajkes	De na het smelten van runderniervet of varkensbuikvet (reuzel) overblijvende hardere stukjes vet, die in stukjes worden gebakken en op in het daarbij vrijkomende vet gesopte stukjes brood worden gegeten

Koèèk	Pannenkoek. In veel gezinnen werd 's-morgens in plaats van brood een pannenkoek gegeten. Daarin zaten dan ook vaak speklapjes ingebakken
Koejebroëkskes	brokjes; soort koeienvoer
Kòjen/kòijkes	uitgesmolten stukjes vet, die men opbakte en daarna op of bij het brood opat
Kòl	Kool zoals bloemkool, rode kool, spitskool, savoiejkool, witte kool
Koom	Groentekom
Koorsje/koorst	Korstje-korst; ook wordt wel het woord keursje gebruikt
Körrelke	Korreltje
Kórts	Pas geleden
Koters	Kleine kinderen/peuters
Krèèj	Kraai
Krek	a. juist, precies, correct b. zo pas, nog maar kort geleden
Krintemik	Krentenbrood
Kroesels	Kruisbessen
Krótte	Bieten; zij werden gemalen in de kròttemeulen; kròtte sjrapen = bieten schoonmaken, schrappen; kròtte afplukken (het met een machientje gezaaide bietenzaad uitdunnen ofwel elke plant apart zetten); na de oogst werden de bieten opgeslagen in een met stro afgedekte kròttekuul
Krudj	Appelstroop
Kruige	Kruiwagen
Krusjbilt	Kruisbeeld
Krusjwéch	Kruisweg
Kruuk	Bedkruik
Kummelik	
Kuume	Ingespannen drukken en zuchten tijdens de grote boodschap op het toilet
Kuus	Varken
Kwakfórs	Kikker, kikvors kwatsen = kletsen; onzin verkopen
Kwats	Onzin, flauwe kul
Kwéékke	Roepen/schreeuwen
Landkappe	Spel dat door wat oudere schooljongens werd gespeeld, zowel thuis als op het onverharde gedeelte van de speelplaats bij de school. Aan het einde van deze woordenlijst wordt het spel nader beschreven en uitgelegd.

Leenj	Teugels van het paard.
Lózzie	Horloge in het algemeen, maar dikwijls ook de toen nog bij oudere mannen in gebruik zijnde zakhorlogie.
Lulle	Zwetsen; onzin verkopen
Maant	Mand
Mantel	Zondagse lange overjas van de vrouwen
Méél	Meijel; meel
Meis	Maïs
Mèlkstuulke	Zitkrukje dat werd gebruikt bij het (nog) handmatig melken van de koeien, zowel in de winter wanneer ze op stal stonden als in de zomer en herfst wanneer ze in de wei waren. Meestal was het krukje een plankje met een wat forse houten poot eronder.
Mèns	a. Mens in het algemeen b. Man in de betekenis van mijne mens=mijn man
Médj	Dienstmeid
Méllekkaan	Melkkan
Mélleksjupper	Persoon die bij de boeren regelmatig melk ging halen voor laboratorium-onderzoek
Menutj	Minuut
Miemerkes	Rode of witte bessen
Mik	Wit brood
Mesjien	Misschien, maar ook machine
Metj	Dienstmeid
Mitj	Mijt, stromijt, korenmiot, hooimijt
Moal	Vaars; jonge koe die voor de eerste keer drachtig is
Maolkalf	Vaarskalf; vrouwelijk kalf (tegenover stierkal)
Moek/moekkig	Mist/mistig
Moeël	Muil, grote mond.
Moeër	Waterketel die op het fornuis wordt verwarmd of tot koken wordt gebracht voor gebruik van het water
Moeke	<i>echt een moeke</i>
Mök	Jong kalf
Monika/trekmonika	Mondharmonica / trekharmonica, accordeon
Morre	Rode wortelen voor veevoer, maar ook voor menselijke consumptie
Múk	Rundskalf; vrouwelijk kalf

Múlder	Meikever
Muug	Moe, vermoeid
Nagel	a. Spijker b. Nagel van een vinger of teen
Neits	a. Het nieuws/de nieuwsberichten op de radio of in de krant. b. Uitwisselen van nieuws in onderling contact tussen mensen
Nusterke	Rozenkrans; nusterke bidden = rozenkrans bidden
Nuzzik	Zakdoek; mannen hadden die ook wel om als een soort halsdoek
Oeër/Orre	Oor/oren
Ollie	Jullie
Ondermelk	Magere melk ofwel afgeroomde melk; koemelk waarvan het merendeel van het melkvet verwijderd is.
Onjeklonje	Het reukwater Eau de Cologne.
Óp ieën zette	Bieten dunnen (zie ook bij Krótte)
Ópkaamer	Kamer boven de kelder en meestal de slaapkamer van de ouders
Ópzitte	Het tegen elkaar rechtop zetten van pas gemaaide koren- of haverschoven om te drogen.
Òw	Uw, van U (bezittelijk voornaamwoord)
Pak	Kostuum dat door de mannen op zondag of bij bepaalde gelegenheden werd gedragen.
Peen/pinne	Een zuinig persoon; het werkwoord pinnen betekent heel zuinig doen.
Péétje	Paadje
Péijke	Paadje
Penantie	Penalty bij het voetbalspel
Pesjonkele	Op 2 november gedenkt de katholieke kerk de overledenen. Op die dag bezoeken mensen de graven van overleden familieleden of andere dierbaren, en plaatst men bloemen of een kaarsje op het graf. Men gaat dan ook naar de H. Mis en bidt daar voor de zielerust van die overledenen die misschien nog in het vagevuur zijn. Als men dat deed in de vorm van vijf keer het Onze Vader, vijf keer het Wees Gegroet en vijf keer het Eer aan de Vader, dan had men een aflaat verdiend voor die persoon en het verblijf in het vagevuur bekort, zodat hij sneller door kon naar de hemel. Als men daarna even de kerk verliet om er vervolgens meteen weer in terug te keren, dan kon door de gebeden te herhalen, een verdere verkorting in het vagevuur worden verkregen.
Petoet	Gevangenis
Pierrik	Regenworm; pier

Pikkers	Planten op het veld of langs de weg, die prikken als je ze aanraakt, zoals bijvoorbeeld distels en brandnetels
Pingele	a. de voetbal kort bij de voet houden en dribbelen, wanneer er door nabije spelers van de tegenstander weinig ruimte is om de bal wat verder voor zich uit te spelen of aan te spelen aan een medespeler, een en ander om een afstand te overbruggen en een tegensander voorbij te spelen. b. afdingen op een gevraagd bedrag
Pisse	Plassen, urineren
Plat proate	De gewone dagelijkse spreektaal gebruiken
Pliessie	Politie/politieman. In Neerkant woonde destijds Volkert Koster van de Rijkspolitie. Er woonde ook ... <i>Danen</i> ?? van de Rijkspolitie; die was meer op Helenaveen en het Peelgebied gericht. Hij werd ook wel de hulplul genoemd.
Poepenvèger	Persoon van de gemeente die de verharde van dorp naar dorp doorgaande wegen heel regelmatig schoonveegde van de uitwerpselen (poep) die de paarden van de boeren lieten vallen of de poep van de koeien als die naar de wei werden gebracht of werden teruggebracht naar de stal of van de ene wei naar de andere werden gebracht. Deze gemeentelijke persoon werd ook wel kantonnier genoemd.
Poetse	Huis schoonmaken
Pófbóks	Plusfourbroek, ook wel drollenvanger genoemd
Póffe	Droog zand dat stuift op het veld ten gevolge van de wind of van werkzaamheden
Pöl/pölle	Jonge kip/jonge kippen
Póngel	Oude lap, oud stuk stof, versleten stuk stof
Pongelen	Prutsen
Poors/poorske	Een zeurderig en vervelend kind
Poost	De postbode, en ook de post als zodanig
Poters	Pootaardappelen
Pront	knap; er mooi uitziend
Pruumke	Pruimpje
Púnje	Ondergronds woekerend onkruid op het land. De officiële naam is kweek.
Rakke	Zomaar rondfietsen of overal heen fietsen zonder een speciaal doel
Réék	Grote hark voor het bijeenharken van hooi of stro of gras
Reutele	Rochelen
Reuzjele	In de rui zijn; van veren wisselen
Riek	Rijk
Rie:k	Riek

Riekske	Vork die bij het eten wordt gebruikt
Rinjt	Jonge koe; rinjer: jonge koeien
Roakel/roakelizjer	Kachelpook
Romkaar	Kar/wagen waarmee elke dag bij de boeren de tètjen (melkbussen) met melk van de koeien werden opgehaald en naar de romfabriek (de Coöperatieve Meijelse zuivelfabriek Sint-Nicolaas in Meijel) werden vervoerd voor verdere behandeling en verwerking van die melk voor melkproducten. Het ophalen en ook weer terug brengen van de lege melkbussen geschiedde door een in de buurt wonende boer, die dit deed als bijverdienste. In ons gedeelte van de Neerkant werd de melk opgehaald door Tiskies-Harrie ofwel Harrie Sonnemans, die op de Schans woonde.
Romme	Melk
Rooi moes	Het gerecht rode kool
Ruiter	Driepotige spits toelopende houten stellage voor het opstapelen van hooi of graan-garven om te drogen. Deze stellages werden meestal geplaatst op het veld waar het hooigras en het graan was gemaaid.
Rus/russe	Graszode, plag
Ruubbe	Knollen, die in hun geheel aan het vee worden gevoerd
Schooien	Rondgaan bij mensen om iets te krijgen, bijv. door schooiers
Seunt	Het is seunt (of ook zeunt): het is zonde om dat te doen of dat dat gebeurt
Sjanse	Stookhout voor fornuis of kachel, meestal van gedroogde takken
Sjars	Scheermes dat door de kapper werd gebruikt om de baardharen van de mannen te scheren
Sjatse	Schaatsen
Sjeelt niks	Het scheelt niets
Sjeet	Windje laten
Sjélleft	Opslagzolder in de schuur
Sjélle	Schillen van een aardappel of van fruit, maar ook het werkwoord schillen.
Sjéére	Zijn gezicht scheren, maar ook schapen scheren.
Sjéf	Scheef
Sjérrep zand	Kiezelzand, metselzand; het was heel gebruikelijk dat bepaalde velden waarin zich onder de gewone grondlaag metselzand met kiezels bevond, geheel met de schop werden afgegraven; het kiezelzand werd meteen tegen een grote staande zeef gegooit, waardoor de kiezels vóór de zeef bleven liggen en het zand door de zeef heenging. Dit gezeefde zand werd gebruikt voor het metselen en voor betonnen (put)ringen of deksels of buizen of balken. Op de Schansweg stond ook een betonfabriek waar deze producten werden gemaakt. In de directe omgeving daarvan lagen diverse velden met metsel-/kiezelzand.

Sjieër	Schaar
Sjilder	Schilder
Sjingke	Botten van een geslacht dier
Sjitje	Poepen, schijten
Sjoeffel/sjoeffele	Schoffel/schoffelen
Sjoenmaker	Schoenmaker
Sjoerrekke	Met de rug tegen een deurkozijn of tegen een stevige paal aan schuren tegen jeuk.
Sjoerre	Hout schuren met schuurpapier, maar ook schuren of krabben tegen jeuk (jeùk/jöks) en aanslag van kook- of braadpannen schuren
Sjófte	Eten en rusten na gedane arbeid
Sjòjjer	Woonwagenbewoner, meestal zonder een baan of een inkomen. Vaak ging men dan in de omliggende dorpen langs de deur om te bedelen voor voedsel. Bij de boeren vroegen ze ook wel naar pas gestorven of pas begraven kippen. In de Neerkant kwamen de bedelende woonwagenbewoners meestal van het woonwagenkamp aan de Deurneseweg bij Helmond.
Sjollek	Schort
Sjonk	Rauwe en gekookte ham van een varken
Sjool	School; bewaarsjool, jongessjool en dörskessjool
Sjop	Opslagschuur en stallingsruimte voor de kar en de landbouwmachines
Sjotelslet	Vaatdoek
Sjrangle	Klauteren
Sjrùwwe	Huilen, schreien
Sjup	Schop voor grondbewerking, maar ook een schop onder de kont
Slibbere	Op het ijs of door de sneeuw glijden
Sliepstieën	Slijpsteen of een wetsteen
Slipjas	Jas van het trouwpak / jacquet
Sloff	Pantoffels, maar ook langzaam lopen zonder de voeten goed op te tillen.
Smeele	buntgras
Smitje	Gooien, smijten
Snèvel	Jenever/jonge klare
Snijer	Kleermaker
Snutje	Neus snuiten, snuiven
Soepvlés	Draadjesvlees van een geslachte koe; vaak werd dit vlees gebruikt voor verse soep

Sondes pak	Het zondagse kostuum/de zondagse kleding
Spaaien	Spitten
Spiklassie	Speculaas
Spelle	Zacht of bijna vloeibaar poepen; aan de diarree zijn
Spierse	Spatten; ook uit de mond spetten
Sporthemd	Overhemd
Staale	Ergens/nergens op lijken
Stamp	Stamppot
Stechele	Redetwisten
Stoof	Kookkachel met oven; kachel
Stóppe	Met garen of wol een gaatje in een kous of ander kledingstuk herstellen.
Stoppels	het na maaien van het graan op het veld overblijvende deel van de graanhalm. Varianten: stoppelveld; stoppelbaard = niet geschoren korte baardharen op het gezicht.
Streuf	Pannenkoek, meestal spekpannenkoek
Strik	Stropdas
Strikkel	Speen van de koe
Strónt	Gier en dunne mest
Stróntkaar	Mestkar
Stróntzat	Stomdronken
Stroeëm	Elektriciteit; de stroom is uitgevallen
Straouwe	Strooien
Stutje	stuitten; laten blijken dat je ergens heel tevreden over bent. Ook een muur stutten
Stuulke	Kinderstoeltje vóór aan het stuur van de fiets of achter op de bagagedrager. Ook de bagagedrager zelf aan de achterkant van de fiets werd met de naam stuulke aangeduid.
Swèrres	Werkendaags; ook swèrrese klieër: doordeweekse werkkleren
Taafterre	Na de middag
Tas	Koffie- of theekopje; boodschappentas
Tèlder	Diep bord (soepbord) zowel voor soep, als voor hoofdgerecht als voorpudding of botermelk na; dus geen afzonderlijke borden voor de afzonderlijke gerechten
Telwoorden	leën, twiëe, dreej, vier, vijf, zis, zeuve, aacht, nege, tien, éllèf, twéllèf, dartien, vèrtien, viefdien, zeestien, zeuventien, aachttien, nègentien, twéntjtich

Tès	Broekzak
Teut	Dronken, zat
Tèùtje	Melkbussen met 2 handvaten en circa 50 liter inhoud
Thusj	Thuis
Tod/todde	lompen/vodden
Toe	Dicht, op slot, gesloten.
Toebbek	Pijptabak
Törref	Turf
Trèkke	Tochten
Tuure	Een kalf of een paard met een touw aan een paal of een pin in de grond vastbinden om die te laten grazen op een beperkte oppervlakte. Het Nederlandse woord is tuieren.
Tuutjes	Spruitjes
Un trint	omtrent; bijna
Ujtjeuste	Uitrusten na het werken
Ujstukkere	Repareren van een kapotte broek of een overall. Als een broek of overall kapot was, werd er een nieuwe lap ingenaaid.
Ujtren doen	Een geslacht varken verder uit elkaar snijden naar gelang de verschillende onderdelen van het dier
Uu:r	De uier van een koe
Uurste mis	De eerste h. mis op de zondag ofwel de vruugmis; ook: de eerste h. mis van een pasgewijde priester in de parochie van zijn afkomst, zoals van pater Tjeu Sonne-mans in 1958 en zijn broer Pierre in 1965 en van pater Ton Gielen in 1966.
Van eiges	Vanzelf
Vèèreke	Varken
Verkawd	Verkouden
Verneuke	Belazeren; voor de gek houden
Vèrrig	Klaar, gereed
Vèroozele	Verkommeren/verpieteren
Verslakkere	Verwelken/verleppen van bloemen
Vórse soep	Soep van getrokken rundvlees (draadjessvlees)
Vót	Kont, achterwerk
Vree:t	Heel veel zin om iets te doen

Vròllie	Vrouwvolk; jonge vrouwen
Vrommes	Vrouw. Verkleinwoord: vròmmeske
Vrijer	Geliefde of verloofde van een dochter of zus
Weecht/wichter	Jong kind / jonge kinderen
Wémmeske	Vest van de mannen
Wérs	Dwars iemand; niet bereid zich aan te passen
Willebòn/willebònnne	Tuinboon/tuinbonen
Witj/witjer	Wijd/wijder; ver/verder
Zaal	Zadel van een fiets of een zadel op het paard
Zeecht	Lange en ook korte zeis
Zeik	Gier
Zeikers	Mieren
Zeikput	Gierput
Zeiktoon	Gierton
Zelfbinder	landbouwwerktuig voor het maaien van koren en haver. De zelfbinder maait, verzamelt het tot bossen en bindt er een touw omheen tot een schoof (sjoof). De opvolger van de zelfbinder is de maaidorser die in één gang maait, dorst en het stro versnipperd of tot balen bindt.
Zieëvere	Zeveren; zeuren
Zin/zinne	Zijn (bezittelijk voornaamwoord). Voorbeeld: zin dochter, zinne zoon
Zò	Zaad
Zòmanne	Soort onkruid, melde geheten. Deze soms behoorlijk grote plant krijgt heel veel zaad, dat zich zelf uitzaait, als de plant niet tijdig wordt uitgetrokken en verwijderd. De plant wordt ook wel meeltak genoemd.
Zoeë	Op die manier; zo (moete zoeë doen)
Zóch	Zeug Gezegde: een boer en een zóch hebben nooit genóch.
Zóch dekke	De zeug laten dekken/bevruchten door de bèr/beer, zodat die zog biggen krijgt. Gebeurde in onze tijd door een boer die ook een dekbeer had, te weten bij Fossens-Jannsen op de Moosdijk/Mozzik.
Zök	Kousen; sokken
Zult	Hoofdkaa, ook bekend als bijvoorbeeld preskop of zult (buiten Limburg en België) is een bereiding van meestal varkensvlees, maar ook van vlees van andere dieren, van voornamelijk de kop, staart en de oren. Oorspronkelijk werd dit gerecht vooral gemaakt om niets verloren te laten gaan van het varken. Met stukjes augurk, paprika, kruiden en gelatine wordt de kop van het varken gekookt; vervolgens worden de schedel en/of beenstukken verwijderd, waarna het vlees wordt afgekoeld en door de

vleesmolen gedraaid. Het mengsel wordt ten slotte in een pot (terraine) samengedrukt door het te "pressen" met een verzwaard deksel.

Zwallem	Zwaluw
Zwéégelke	Lucifer; ook wel zwèèvelkes
Landkappe	Spel dat door wat oudere schooljongens werd gespeeld, zowel thuis als op het onverharde gedeelte van de speelplaats bij de school. Het spel werd meestal met 2 of 3 jongens gespeeld. Ten behoeve van het spel trok men op het onverharde speelplaatsgedeelte (wel 'harde' grond) 2 of 3 in elkaars nabijheid liggende cirkels van 1 of 1.5 m doorsnee. Elke deelnemer ging in zijn eigen cirkel staan. Het spel startte met het maken van een brug tussen de cirkels. Dat gebeurde door een scherpe lange spijker (15 tot 20 cm) of met een zakmes hard in de grond tussen de cirkels te werpen en als dat lukte werd in het verlengde van de stand van de spijker of het mes een lijn getrokken tussen de cirkels en dat werd vervolgens herhaald, zodat er een brug tussen de cirkels ontstond. Als het maken van de brug niet in één keer lukte mocht de medespeler het vanuit zijn cirkel ook proberen. Indien het maken van de brug wel in één keer lukte mocht de betreffende speler vanaf zijn brug zijn spijker of zakmes in de cirkel van de medespeler werpen en als dat lukte mocht hij in die cirkel in het verlengde van de stand van de spijker/het zakmes een lijn trekken, en dat was dan het veroverde land. Vanaf dat veroverde land mocht hij dan proberen de rest van de cirkel te veroveren. Zolang alle worpen lukten, mocht de speler doorgaan tot hij de gehele cirkel had veroverd. Als een worp mislukte kwam de tegenspeler aan de beurt en mocht die proberen het stuk in zijn eigen cirkel te heroveren of de cirkel van zijn tegenstander te veroveren.
Kerkgang	Een oude kerkelijke traditie die tot in de jaren 1950 heeft voortgeduurd. Een vrouw die door de geboorte van een kind (weer opnieuw) moeder was geworden, deed enkele dagen na de geboorte of kort daarna weer haar eerste kerkbezoek om God dank te zeggen voor de geboorte van het kind en om de zegen van de Kerk voor het kind en voor haarzelf te ontvangen. Voor dit eerste kerkbezoek gold een bepaald ritueel: reinigingsritus (voor het bloedverlies tijdens de bevalling) en weer opgenomen worden in de kerk en weer deelnemen aan de kerkelijke vieringen.

Gebruiken en tradities

Bij dit verhaal over allerlei woorden, die in de Schelm gesproken werden, past ook een vermelding van enkele gebruiken/tradities die in de Schelm bestonden. Daarmee wil overigens niet gezegd zijn dat het typisch Schelmse gebruiken of tradities waren, en op andere plaatsen niet of nauwelijks bestonden.

--- Met Kerstmis en Nieuwjaar moesten er kaarten worden gestuurd naar familie en kennissen. Op die kaarten werd vaak niet voluit Zalig Kerstfeest en Zalig Nieuwjaar geschreven, maar uitsluitend de afkortingen Z.K. en Z.N.

--- Als er in de buurt iemand bediend werd (het huidige sacrament van de zieken kreeg toegediend), werd gedurende 3 avonden bij een van de burens het rozenhoedje voor de betreffende persoon gebeden. De hele buurt en de al wat oudere kinderen kwamen daarvoor bijeen. Wegens het meestal ontbreken van voldoende stoelen werden er lange planken (steigerplanken) op verspreid staande stoelen gelegd, waarop de aanwezigen konden gaan zitten.

Als de betreffende persoon was overleden vond er eveneens een avond met rozenhoedje-bidden plaats en dan zo mogelijk wel in het huis van de overledene. Die overledene lag in het algemeen ook thuis opgebaard.

Het overlijden van een persoon moest uiteraard ook zo spoedig mogelijk aan de familie en aan kennissen worden meegedeeld. Telefonisch melden was nog maar zeer beperkt mogelijk, omdat er nog maar weinig mensen een eigen telefoon hadden. Daarom ging vaak een buurman naar de desbetreffende familieleden en kennissen om het bericht van het overlijden over te brengen en daarbij zo mogelijk ook al aan te geven wanneer en hoe laat de begrafenis was.

Indien de overledene buiten 't dèùrep (bebouwde kom) woonde, werd de kist op de dag van de begrafenis door iemand uit de buurt met een kar of wagen naar het begin van 't dèùrep gebracht en vandaar af door de buurtbewoners op een soort brancard naar de kerk gedragen of gereden. De familie en ook de buurtbewoners liepen achter de kar/wagen en de brancard mee. In die tijd waren er op de dorpen nog nauwelijks of geen uitvaartondernemingen actief. De destijdsde koster Harrie Thijssen zorgde voor de zogenaamde bidprentjes (gedachtenis-prentjes) van de overledene, die tijdens de H. Mis werden uitgedeeld.

--- In een groot gedeelte van de kerk had iedereen een eigen zitplaats. Daartoe vonden om de zoveel jaar (circa 5 jaar) zogenaamde bankverpachtingen plaats. Iedereen kon een bod uitbrengen voor een bepaalde zitplaats, en de hoogste bidder kreeg de plaats uiteraard toegewezen. De bankplaatsen werden in het algemeen bezet door vrouwelijke en oudere mannelijke kerkbezoekers en hun oudere kinderen. Voor de kinderen waren er dikwijls eenvoudige bankjes in de zijbeuken van de kerk. De mannelijke kerkbezoekers (vanaf circa 20 jaar) stonden in het algemeen achter in de kerk, en met name was dat het geval tijdens de zondagse Hoogmis. De mannen konden dan in afwachting van het begin van de mis ook zachtjes nog wat met elkaar buurten. De mannen waren op deze leeftijd nog geen bankzitters.

--- Bij de kerk stond meestal een aanplakbord. Men kon daarop met een punaise briefjes ophangen over bijv. biggen te koop of een kalf of bepaalde producten, of als men iets verloren was, of soms ook reclame of een mededeling of informatie of een vooraankondiging over iets wat stond te gebeuren.

--- De boeren, maar ook verschillende burgers, in het bijzonder die buiten 't deurep woonden, slachtten een of twee keer per jaar een varken. Het slachten gebeurde door huis- en noodslachters. De mensen droogden zelf de hammen. De meeste mensen hadden zelf geen snijmachine, waarmee ze de ham in dunne plakjes konden snijden. Veel mensen gingen daarom met de ham naar slager Sil van Rijt, en lieten dan 'voor een dubbeltje' of 'een kwartje ham snijden' om te gebruiken als broodbeleg. Incidenteel liet men bij bakker Harrie Broekmans ook zelfgemaakt brooddeeg in de oven schuiven om af te bakken.

--- In de vooravond of soms ook op de eigenlijke dag van het Sint Maartensfeest (H. Martinus-11 november) werd bijna elk jaar een grote brandstapel aangestoken. Die brandstapel was opgebouwd met takken van bomen en struiken (takkenbossen = sjansen) en ook met het afgemaaide aspergeloof van de aspergetelers, en soms ook nog ander oud hout. De meestal enkele meters hoge brandstapel werd in de dagen voorafgaand aan het Martinusfeest door de buurtjongens en -mannen opgebouwd op een open veld, een flink stuk van bebouwing vandaan ter voorkoming van eventueel brandgevaar. Zodra het vuur ontstoken was, legden de kinderen vaak een harde turf met een wat langere ijzerdraad eromheen in het vuur, en zodra die dan goed gloeide werd de turf uit het vuur gehaald en gingen ze ermee aan het door de lucht ronddraaien totdat de vonken er af spatten. Dat was een festijn voor die jeugd. Dat ronddraaien noemde men vonken.

Over de naam en de ligging van de buurtschap de Schelm

Ik noem de Schelm een buurtschap. In de eeuwen voorafgaand aan het ontstaan van het dorp Neerkant maakte de Schelm deel uit van het gehucht De Moosdijk en was het dus geen eigen

gehucht/buurtschap. In diverse akten uit de 17e eeuw wordt gesproken over 'op den Moesdijck in den Schelm' of 'gronden gelegen ontrent den Moesdick genaemt den Schelm' of 'op den geheuchte den Moesdijck in de Schelm'. Deze afbeelding komt uit een akte van 3 december 1687 (ORA = Oud Rechterlijk Archief Deurne 103 blad 40). Incidenteel komt de plaatsaanduiding Schelm zelfstandig voor: in een akte van 26 juni 1636 (ORA Deurne 92 blad 86 verso) staat geschreven: 'halff huijs metten gronde daerop staende,gelegen ter plaetse in den Schellem'.

Het aantal bewoners van de Schelm zal toen ook maar zeer beperkt zijn geweest, zodat er van een zelfstandig gehucht geen sprake was. In de latere jaren is het aantal bewoners wel iets toegenomen, maar het aantal huizen en dus bewoners is altijd tot op de dag van vandaag zeer beperkt gebleven. Het woord 'gehucht' is daarom erg groot voor de enkele huizen, die er in het ook verdere verleden stonden en ook nu nog staan. Ik gebruik daarom ook liever het woord buurtschap; ik vind het bovendien een vriendelijker woord. Beide woorden hebben overigens ook dezelfde betekenis.

De buurtschap de Schelm ligt aan een oude weg die vanaf de Willibrordusput op de grens Meijel-Neerkant bij de Schelm uitkomt en vandaar verder noordwaarts (gewoon rechtdoor) loopt in de richting van wat nu 't dèurep (de bebouwde kom) is en dan verder richting Heitrak en Liessel. De verlengde weg vanaf de Schelm richting 't dèurep heette ten tijde van de invoering van het kadaster en volgens de eerste betrouwbare kadasterkaart van de Schelm en omgeving uit 1829 (kaart Deurne secie I-2) Vinkenbroekschestraat, en die weg liep tot aan het Broek (destijds boerderij Winkelmolen)

en vandaar richting de Heitrak. Het woord 'straat' was in die tijd de aanduiding voor een bestrate weg, die tevens de voornaamste weg was. Waarschijnlijk zal het echter niet meer zijn geweest dan een soort keien- of misschien slechts een leemverharding. Vanaf de buurtschap de Schelm richting de Sint Willibrordusput staat als aanduiding 'Weg van de Schelm naar Meijel'. Deze weg te midden van de ter plaatse hoger gelegen akkers en velden is niet meer geweest dan een misschien wat hardere zandweg. Er hoefden ook alleen maar boerenverkeer en voetgangers over. Er lag ook geen sloot langs.

Op het bovenstaande gedeelte van kadasterkaart Deurne sectie I-2 uit het jaar 1829 is de weg vanaf de Willibrordusput duidelijk zichtbaar. Vanaf deze weg loopt ook een voetpad richting de Schans met de aanduiding 'voetpad van de Schelm naar Meijel' en eveneens een voetpad met de aanduiding 'Voetpad van de Moosdijk naar Meijel'. Beide voetpaden zijn ook zichtbaar op de kaart. Deze aanduidingen moeten niet als een benaming van de weg worden beschouwd; het zijn alleen maar aanduidingen van waar naar waar de weg of het voetpad loopt.

Vanaf Meijel loopt er vanaf iets ten zuiden van de Willibrordusput eveneens een weg richting de Moosdijk en van daar af richting Liessel. Die weg wordt op de kaart aangeduid met de naam Meistraat/Meijstraat, bijna zeker vernoemd naar het aangrenzende akkergebied de Meibeemd.

Deze wat hoger gelegen weg was eeuwenlang een van de weinige doorgangen vanaf Meijel door het moerassige Peelgebied, en maakte deel uit van een weg vanaf Keulen in de richting van 's-Hertogenbosch. Ook deze weg was in die tijd nog een onverharde weg, getuige een uit rond 1750 daterende tekst dat bij een schouw was gebleken dat die straat er slecht bij lag en 'noodwendig verhoogt en opgezand diende te worden'. Langs de toenmalige Meistraat lag aan weerskanten wel een sloot. Tegenwoordig heeft deze weg vanaf de grens Limburg/Noord-Brabant tot aan het begin van de bebouwde kom van Neerkant de naam Keulsebaan.

De adressering van de huizen in de buurtschap de Schelm was tot 1953 niet helemaal eenduidig. In het algemeen bestond de adressering uitsluitend uit een huisnummer met de toevoeging van de letter N van Neerkant. De boerderij van mijn ouders had als adres het nummer N 139. Soms echter ook luidde het adres Schelm N 139. Per 1 januari 1955 heeft de gemeente Deurne onder meer voor de Neerkant een nieuwe adressering ingevoerd, en daarbij ook de naam Schelm, en werd ons adres Schelm 6. De straatnaam Schelm is circa 1975 veranderd naar Meistraat. Het huis Schelm 6 werd toen Meistraat 47. De naam Meistraat duidt waarschijnlijk op de oude naam/toponiem Meibeemden, zijnde het gebied gelegen tussen de Schelm en de Brabants/Limburgse grens bij het Willibrordusputje. In een akte van 15 februari 1646 (Schepenbank Meijel boek 5 blad 39 verso) is sprake van een 'koewei in de Meibempt'. In latere jaren komt deze of een soortgelijke benaming nog diverse keren voor. De naam Meibeemd komt ook voor op de kadasterkaart van 1829. Het is mij niet bekend waarom de al eeuwenoude naam De Schelm door de gemeente Deurne in 1975 is opgeheven. Ook al is de naam huidige naam Meibeemden ook een historische naam, ik vind het toch heel jammer en historisch gezien ook een verlies.

De naam/het woord 'Schelm' of 'de Schelm' is al een oude naam/een oud woord; de eerstbekende vermelding dateert van 14 juli 1606 (RA Deurne 87 blad 117), waar gesproken wordt over een beemd, genaamd de Schelm. Een beemd is in het algemeen een hooiweide of hooiland. Soms wordt ook de betekenis gebruikt van hooiveld met daaromheen lager gelegen grasweiden. Er is steeds sprake van 'in de Schelm', of 'op de Moosdijk in de Schelm'. Er staat nooit 'op de Schelm'. Het Schelmgebied zal vermoedelijk dus een lager gelegen gebied zijn. De naam Moosdijk en ook de vaak voorkomende toevoeging 'op de' duiden duidelijk op een hoger gelegen gebied. De naam van de buurtschap Schelm dateert waarschijnlijk uit de 15e of 16e eeuw. Het was in die tijd niet ongebruikelijk om percelen grond een naam te geven die met de vorm ervan samenhangt. Een zeer aanvaardbare verklaring is dat het woord 'schelm' samenhangt met het oude woord 'scheluw'. De letters 'uw' veranderen in de taalontwikkeling/in het dialect vaak in een 'm' (zo bijvoorbeeld ook de naam zwaluw in het dialectische zwallem). Scheluw betekent zoveel als scheef, in de vorm van een trapezium of misschien wel een parallellogram. Een andere verklaring is, dat er een wisseling van de letter a naar de letter e heeft plaatsgevonden, en dan kan men denken aan 'schalm', een oud woord voor een zogenaamde kavelboom, zijnde een boom op de grens van een perceel grond die een eigendoms-scheidslijn of -punt markeert. Deze uitleg wordt duidelijk bevestigd op de hiernaast staande kadasterkaart, waar het woord Schelm staat geschreven op een aantal aaneengesloten percelen grond met duidelijk de vorm van een trapezium of een parallellogram. En bij

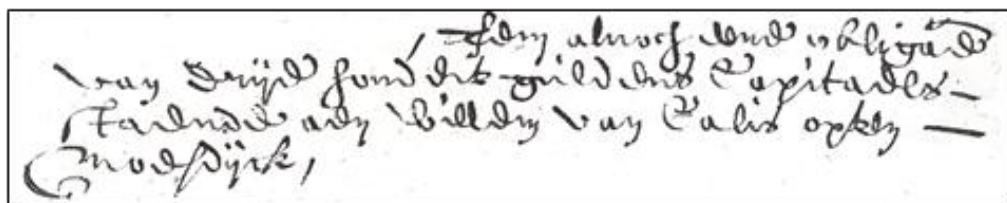

een dergelijke grondsituatie is de benaming 'Schelm' voor het aangrenzende 'woongebiedje' en voor de daar lopende weg richting het Willibrordusputje op de grens met Meijel heel voor de hand liggend.

Tot slot

Nagenoeg zeker zijn de van Calissen de langst in de Schelm gewoond hebbende bewoners. Er woonden al rechtstreekse voorouders van ons sinds zeker begin 17e eeuw in de Schelm. De van Calissen kwamen daar wonen vanuit Meijel. De eerstbekende indirecte vernoeming van de naam van Calis met relatie tot de Schelm betreft ene Jan Diercx (akte van 13 mei 1630 (ORA Deurne 91 blad 119). Deze Jan was een zoon van Dirck ofwel Theodorus van Callis, met welke naam hij ook meerdere keren voorkomt. Diercx betekent in feite 'zoon van Dierck/Dirck'. De mensen gebruikten nog lang niet altijd hun/een achternaam; heel dikwijls werd iemand aangeduid met toevoeging van de vadersroepnaam achter de eigen roepnaam, zoals hier dus als Jan Diercx. Het gebruik van een achternaam was destijds nog heel beperkt, zelfs bij officiële stukken zoals een koopakte. Genoemde Jan Diercx, 'priester tot Meijel', koopt 'seeckere halff huijs metten gronde daerop staende, met noch een plexken lans oft groesen daerbij gelegen, ter plaetse op den Moesdijck in den Schelm'. Verder staat in die akte nog vermeld dat het verkochte aan één kant grenst aan Willem Diercx. Dit is een broer van priester Jan. In een latere akte van 26 juni 1636 (ORA Deurne 92 blad 86 verso) staat geschreven: 'Heer Jan Dierx, cappelaen tot Zevenum, heeft wel wettelijck getransporteert, opgedraeghen ende overgegeven aen Willem Diercx, sijnen broeder, alsulcken halff huijs metten gronde daerop staende, ende noch een stuck lans oft groesen, daerbij gelegen ter plaetse in den Schelm'.

In nog een andere akte van 8 augustus 1639 (ORA Deurne 92 blad 229 verso) staat bij de naam van Willem wel de achternaam van Calis en ook weer de toevoeging 'op ten Moesdijck' (zie onderstaand fragment), maar die toevoeging mag gevoeglijk worden uitgelegd als 'wonende in de Schelm'.

(vertaling: idem alnoch eene obligatie van drie hondert guldens capitaels, staende aen Willem van Calis op ten Moesdijck).

Een en ander geeft duidelijk aan dat Jan en Willem, en dus ook hun ouders, al enige tijd in de Schelm moeten hebben gewoond. Ten tijde van de akte van 1630 was Jan in elk geval al 30 jaar oud; een koper of verkoper moesten ten minste 30 jaar oud zijn vooraleer men een huis of grond mocht kopen of verkopen. Jan en ook diens broer Willem zullen dus vóór of rond het jaar 1600 zijn geboren. Het is dus zeer wel mogelijk dat de ouders van Willem en Jan een van de eerste bewoners van de Schelm zijn geweest. Uit diverse latere documenten blijkt duidelijk dat er na genoemde Willem onafgebroken van Calissen in de Schelm hebben gewoond.

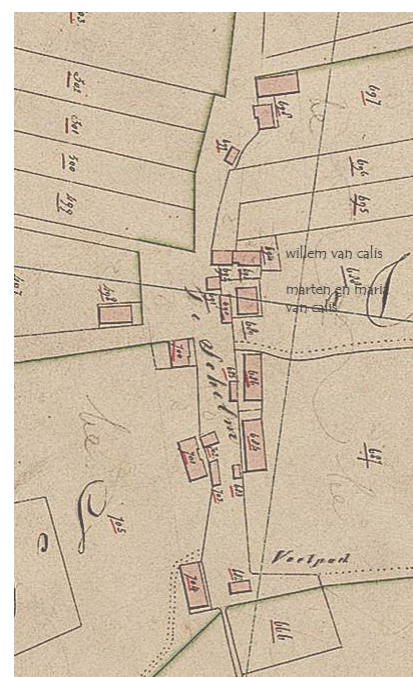
Tot medio 1965, toen mijn vader er vertrok, hebben de van Calissen in de Schelm gewoond, aldus zeker wel 350 jaren, en dat zijn tot mij toe in elk geval 11 generaties, misschien nog wel een meer.

Door toeneming van bewoning is de Schelm vanaf medio 1630 geleidelijk aan een eigen buurtschap geworden. Niettemin is het aantal huizen in de Schelm en dus ook het aantal bewoners door de eeuwen tot op de dag van vandaag toch maar heel beperkt geweest. De onderstaande Tranchot-kaart uit 1803 en de kadasterkaart uit 1829

laten dat ook duidelijk zien. Niet alle aangegeven bebouwing is overigens woonbebouwing; zij bestaat ook uit stallen en schuren/ hokken. Ten tijde van het opmaken van de kadasterkaart woonden er Willem van Calis en Marten en Maria van Calis. Marten was onge-
trouwd en woonde bij zijn zus Maria in.

Door toeneming van bewoning is de Schelm vanaf medio 1630 geleidelijk aan een eigen buurtschap geworden. Niettemin is het aantal huizen in de Schelm en dus ook het aantal

bewoners door de eeuwen tot op de dag van vandaag toch maar heel beperkt geweest. De bovenstaande Tranchot-kaart uit 1803 en de nevenstaande kadasterkaart uit 1829 laten dat ook duidelijk zien. Niet alle aangegeven bebouwing is overigens woonbebouwing; zij bestaat ook uit stallen en schuren/hokken. Ten tijde van het opmaken van de kadasterkaart woonden er Willem van Calis en Marten en Maria van Calis. Marten was onge-
trouwd en woonde bij zijn zus Maria in.

De buurtgenoten uit mijn jeugdjaren zijn er allemaal later komen wonen. Behalve ons gezin van Calis (bekend als Ennekes-Willem en Miet met 4 kinderen) woonden er in de na-oorlogse jaren het gezin Willem Ulen (Uule-Willem en Cato met 4 kinderen), het gezin Keub Joosten (Boutes-Keub en zijn vrouw Anna met 6 kinderen en Anna's zuster Miet Bouten), het gezin Sjang Sijben (Siebes-Sjang en zijn vrouw An met 15 kinderen), Pietje van de Goor en zijn vrouw Han (geen kinderen), en het gezin Sjaak Gerards en Mien met 7 kinderen).

De Schelm was in mijn jeugdjaren, en trouwens ook nu nog, maar een kleine buurtschap. Ik heb er met veel plezier gewoond en er een fijne tijd gehad.

Met veel genoeg geschreven.

Veldhoven, Augustus 2025

Pierre van Calis, ofwel
Pierre van EnnekesWillem